

Μερλώ-Ποντύ: Φαινομενολογία της αντίληψης

Μωρίς Μερλώ-Ποντύ [Maurice Merleau-Ponty]: *Φαινομενολογία της αντίληψης* (μετάφραση Κική Καφαμπέλη). Αθήνα: Νήσος, 2016, 774 σ., 25 €.

Κρίνει η Αλεξάνδρα Μουρική (Πανεπιστήμιο Πατρών)
mouriki@upatras.gr

1945 (η χρονιά πρώτης έκδοσης της *Phénoménologie de la perception*) – 2016 (η χρονιά έκδοσης της πρώτης μετάφρασης της *Φαινομενολογίας της αντίληψης* στην Ελλάδα). 71 χρόνια μετά την πρώτη έκδοσή του, μπορούμε επιτέλους να καλωσορίσουμε την ελληνική έκδοση του κλασικού πλέον βιβλίου του Μερλώ-Ποντύ σε μια μετάφραση-επίτευγμα και προϊόν εξαιρετικού μόχθου.

Η *Φαινομενολογία της αντίληψης* (Φ.Α., στο εξής), βιβλίο-σταθμός για τη φαινομενολογική φιλοσοφία και τη σκέψη του 20^{ου} αιώνα, θέτει με τρόπο πρωτοπόρο ζητήματα όπως αυτό του σώματος και της βιωμένης εμπειρίας, που βρίσκονται σήμερα στην πρώτη γραμμή ενδιαφέροντος τόσο για τη φιλοσοφία και την επιστήμη όσο και για ένα ευρύ φάσμα άλλων θεωρητικών πεδίων (έμφυλες σπουδές, βιοηθική, νευροεπιστήμες, κ.λπ.).

Τι το ελκυστικό μπορεί όμως να έχει μια φαινομενολογία της αντίληψης σήμερα; Μπορεί πράγματι να συνιστά ό,τι εγγύτερο στη φιλοσοφική αλήθεια στην ιστορία της δυτικής σκέψης, όπως ισχυρίζεται ένας εκ των σημαντικών μελετητών του Μερλώ-Ποντύ;¹ Ή μήπως θα ήταν ορθότερο να ρωτήσουμε αν πρόκειται για την αναζήτηση της αληθινής φιλοσοφίας; Ο ίδιος ο Μερλώ-Ποντύ μάς δίνει μάλλον μια θετική απάντηση προς αυτήν την κατεύθυνση: στον Πρόλογο αλλά και στο καταληκτήριο κεφάλαιο της Φ.Α. υποστηρίζει ότι η αληθινή φιλοσοφία είναι «να ξαναμάθουμε να βλέπουμε τον κόσμο» (σ. 35), ότι η λειτουργία της είναι να μας ξαναμάθει να βλέπουμε καθαρά είτε πρόκειται για πράγματα, είτε για ιστορικές καταστάσεις (σ. 752). Η Φ.Α. επιχειρεί να πραγματοποιήσει αυτή τη διαδικασία επανεκμάθησης της όρασης, δεσμεύεται σε μια ατελείωτη διαδικασία μάθησης και επανεκμάθησης της αντίληψης. Συνιστά, επομένως, μία πορεία επανόδου της σκέψης στην τάξη της αντιληπτικής εμπειρίας και, μέσω αυτής, σε μια φιλοσοφία που προσπαθεί να βρει τη θέση της πέραν των δυϊστικών χωρισμών της νεότερης δυτικής φιλοσοφίας: μια φιλοσοφία επίσης που διεκδικεί τη ριζικότητά της θέτοντας υπό ερώτηση τις αξιώσεις του λόγου (αξιώσεις για ολική διαύγηση της γνώσης), ή μάλλον, θέτοντας

---

¹ M.C. Dillon, *Merleau-Ponty's Ontology* (Bloomington: Indiana University Press 1988).

αυτή την ίδια την αξίωση ως το θεμελιώδες πρόβλημα και, επομένως, και τον ίδιο τον εαυτό της ως πρόβλημα (σ. 134). Η Φ.Α. είναι λοιπόν ένα συναρπαστικό παράδειγμα φαινομενολογικού στοχασμού εν δράσει, όπως εύστοχα παρατηρεί ο μεταφραστής της δεύτερης αγγλικής μετάφρασης της Φ.Α., Ντόναλντ Λαντς.²

Η αντίληψη, όπως την εννοεί ο Μερλώ-Ποντύ, δεν ταυτίζεται με την παραδοσιακή της έννοια· διαφοροποιείται από την “αντίληψη” του αφελούς ρεαλισμού και αποστασιοποιείται από την αναπαράστασιακή θεωρία περί αντίληψης. Η μερλωποντιανή “αντίληψη” δεν αναφέρεται σε μια δραστηριότητα μέσω της οποίας ένα γνωρίζον υποκείμενο σχηματίζει μια νοητική εικόνα ή αναπαράσταση αυτού που υπάρχει έξω απ’ αυτό, σ’ έναν αποκαλούμενο “εξωτερικό κόσμο”. Η σημασία την οποία αποδίδει στην αντίληψη συνδέεται μάλλον με την ανάδειξη της εσωτερικής σύνδεσης μεταξύ ενσώματου υποκειμένου και κόσμου. Το περιεχόμενο της εμπειρίας, το οποίο ο Μερλώ-Ποντύ συχνά περιγράφει ως ένα είδος “σημασίας” ή “νοήματος” (signification/sens), δεν είναι ένα σημασιολογικό (semantic) περιεχόμενο, αλλά περισσότερο αυτή η διαισθητική συνοχή που τα πράγματα έχουν για μας όταν ερχόμαστε σε επαφή μαζί τους σε πρακτικές συνθήκες. Τα πράγματα αποκτούν νόημα για μας αντιληπτικά, όπως και για τα ζώα ή για τα παιδιά σε προ-γλωσσικό στάδιο. Η γλώσσα βαθαίνει και μεταμορφώνει την εμπειρία μας, αλλά μόνο διευρύνοντας, εκλεπτύνοντας και ποικίλλοντας τη σημασία που έχουμε ήδη βρει σε καταστάσεις και συμβάντα προτού την συναντήσουμε σε προτάσεις, συμπερασμούς, έννοιες και συζητήσεις.

Η Φ.Α. επιδιώκει να ξαναβρεί τον κόσμο ως βιωμένο-κόσμο, πριν από τη μεταφυσική θεώρησή του ή την επιστημονική θεματοποίησή του. Η αντίληψη, συνεπώς, δεν αποτελεί για τον Μερλώ-Ποντύ επιστήμη του κόσμου, ούτε καν μια ηθελημένη τοποθέτηση σε σχέση μ’ αυτόν· τον ανακαλύπτει μάλλον ως το υπόβαθρο όλων των πράξεών μας. Ο κόσμος της αντίληψης δεν είναι αντικείμενο του οποίου μπορώ να κατέχω τους νόμους κατασκευής αλλά πεδίο όλων των σκέψεων και αντιληπτικών στοχεύσεών μου. Η αντίληψη νοείται δηλαδή ως μια επανασύλληψη της πρωτογενούς σχέσης ανθρώπου-κόσμου: «Επιστρέφω στα ίδια τα πράγματα σημαίνει επιστρέφω σ’ αυτόν τον κόσμο πριν από τη γνώση για τον οποίο *μιλά* πάντα η γνώση, και ως προς τον οποίο όλοι οι επιστημονικοί προσδιορισμοί είναι αφηρημένοι, σημικοί (signitive) και εξαρτημένοι, όπως η γεωγραφία ως προς το τοπίο όπου έχουμε μάθει πρώτα τι είναι ένα δάσος, ένα λιβάδι ή ένας ποταμός» (σ. 18).

Η αντίληψη για τη μερλωποντιανή σκέψη δομείται πάνω στις σχέσεις που ένα συγκεκριμένο υποκείμενο (σωματικό εγώ *και* σκεπτόμενο ον ταυτοχρόνως) συνάπτει με τον κόσμο και τα πράγματα γύρω του. Μέσω του σώματος, το υποκείμενο συλλαμβάνει τον εξωτερικό χώρο και εκφράζει τον εαυτό του μέσα στον κόσμο, προβάλλοντας σ’ αυτόν

---

² Maurice Merleau-Ponty, *Phenomenology of Perception* (αγγλική μτφρ. Donald A. Landes· London: Routledge 2012).

τις αποβλέψεις του. Μέσω των κινητικών αλλά και θυμικών λειτουργιών του, διαμορφώνεται η αντίληψη για τον κόσμο και τα πράγματα, τα οποία, με τη σειρά τους, γίνονται αντιληπτά όχι ως περατωμένα όντα, όχι ως αντικείμενα τα οποία ο νους θέτει απέναντί του προς εξέταση, αλλά ως ανοιχτά και ανεξάντλητα σύνολα –τα οποία ποτέ δεν κατέχονται ολοκληρωτικά (δεν προσφέρονται παρά σε μερικές μόνο από τις όψεις τους κάθε φορά και υπό ορισμένη προοπτική). Ο κόσμος αποτελεί ένα είδος συνεκτικού ιστού όλων των όντων τα οποία συναρμολογεί, δεν μπορεί όμως να θεωρηθεί περατωμένο έργο. Ο κόσμος, λέει ο Μερλώ-Ποντύ, επαναλαμβάνοντας μία φράση του Μαλμπράνς, είναι «ένα ημιτελές έργο», το οποίο «δεν έχει ποτέ πλήρως συγκροτηθεί» αλλά και το οποίο δεν απαιτεί ένα συγκροτούν υποκείμενο για τη συγκρότησή του (Φ.Α., σ. 672). Προκειμένου, δε, να αποκαλυφθεί στην πραγματικότητά του, απαιτείται η υιοθέτηση μιας νέας στάσης απέναντί του, η οποία, έχοντας αναγνωρίσει την ανεπάρκεια τόσο της επιστημονικής όσο και της αφελούς προσέγγισης, που θεωρούν δεδομένες τις θέσεις ενός εξαντικειμενισμένου κόσμου, προτείνει την εγκατάσταση σ' έναν κόσμο προ-αντικειμενικό, πεδίο των πρώτων προσανατολισμών του ανθρώπου και της πρωταρχικής έκφρασης.

Η ίδια η φιλοσοφική σκέψη πρέπει, κατά τη γνώμη του Μερλώ-Ποντύ, να εγκατασταθεί μέσα σ' αυτό το πεδίο των πρώτων εμπειριών και προσανατολισμών του υποκειμένου, το οποίο (υποκείμενο) νοείται όχι ως υπερβατική συνείδηση αλλά ως αμφίσημη (ενεργός και παθητική ταυτόχρονα) ύπαρξη. Πρέπει, με άλλα λόγια, να παραμείνει σε επαφή με την προ-αντικειμενική τάξη της αντιληπτικής προφάνειας.³ Κατά συνέπεια, η απαίτηση του λόγου για ολική σύνθεση –η ψευδαίσθηση ενός πλήρως συγκροτημένου σύμπαντος που οδηγεί στην άρνηση του βιωμένου κόσμου και των αντιληπτικών πηγών του λόγου– συνιστά για τον Μερλώ-Ποντύ θεμελιώδες φιλοσοφικό πρόβλημα. Το κεντρικό ζήτημα γι' αυτόν συνίσταται στο να κατανοήσουμε πώς είναι δυνατόν να συγκροτούμε τις δομές νοήματος της εμπειρίας και, ταυτοχρόνως, να ανακαλύπτουμε ότι η εμπειρία είναι ήδη συγκροτημένη με όρους νοήματος που δεν έχουμε εμείς εμβάλλει σ' αυτήν. Ο τρόπος δε που επιλέγει να προσεγγίσει το ζήτημα δεν είναι αυτός της απόδοσης προτεραιότητας σε έναν εκ των όρων της σχέσης αλλά αυτός της υιοθέτησης του *παράδοξου*: «καθώς στρέφομαι προς τον κόσμο, συμπιέζω τις αντιληπτικές και τις πρακτικές αποβλέψεις μου πάνω σε αντικείμενα που μου εμφανίζονται, τελικά, ως προγενέστερα και εξωτερικά τους [των αποβλέψεων, δηλ.], και τα οποία *ωστόσο* υπάρχουν για μένα μόνο στο βαθμό που μου προκαλούν σκέψεις και βουλήσεις» (σ. 162· η έμφαση προστέθηκε). Μ' αυτό το *ωστόσο* επιχειρεί ο Μερλώ-Ποντύ μία έξοδο από το ψευδές διάζευγμα μεταξύ ιδεαλισμού και ρεαλισμού, μία απελευθέρωση της φαινομενολογίας από την προσήλωσή της στο πρόταγμα της συνείδησης ως μόνης δωρήτριας νοήματος. Προτείνει μία σχέση "διατομής" ανάμεσα σε άνθρωπο και κόσμο, η οποία δεν αποδίδει προτεραιότητα σε ένα *cogito* που

³ Να σημειωθεί, ωστόσο, ότι ο Μερλώ-Ποντύ δεν αναφέρεται σε κάποιου είδους καθαρή αντίληψη· η καθαρή αντίληψη δεν είναι γι' αυτόν παρά καθαρή αφαίρεση, η "φυσική" αντίληψη δεν είναι ποτέ φυσική. Η καταβύθιση στην καθαρή εμπειρία είναι εγχείρημα αδύνατο. Η φαινομενολογική περιγραφή δεν συνιστά επιστροφή στην άμεση εμπειρία αλλά προσπάθεια κατανόησής της.

συγκροτεί τον κόσμο, ούτε ανάγει αυτόν τον τελευταίο στην ορατή εκδίπλωση μιας συγκροτούσας σκέψης. Το *cogito* νοείται εδώ ως ενσαρκωμένο *cogito*, υποκείμενο αδιαχώριστο από τον κόσμο, μολονότι απολύτως διακριτό απ' αυτόν και επιφορτισμένο με το έργο της αποκάλυψης του νοήματος του κόσμου, ο οποίος με τη σειρά του, ως πρωτογενής ενότητα όλων των εμπειριών μας, συνιστά την «πατρίδα κάθε ορθολογικότητας» (σ. 710). Υπ' αυτήν την έννοια η φαινομενολογία της αντίληψης συνιστά μια *φιλοσοφία της αμφισημίας*.

Όπως ήδη από την αρχή το έθεσε ο Μερλώ-Ποντύ: η φιλοσοφία δεν είναι η αντανάκλαση μιας πρότερης αλήθειας, αλλά, όπως η τέχνη, η πραγματοποίηση μιας αλήθειας:

la philosophie n'est pas le reflet d'une vérité préalable, mais comme l'art la réalisation d'une vérité.⁴

... ή η τέχνη της πραγματοποίησης μιας αλήθειας, όπως επιλέγει να μεταφράσει η Κική Καψαμπέλη:

η φιλοσοφία δεν είναι η αντανάκλαση μιας πρότερης αλήθειας αλλά κατά κάποιον τρόπο η τέχνη της πραγματοποίησης μιας αλήθειας (σ. 34-5).

Και μπορεί στη μετάφραση να χάνεται η αμεσότητα της σύνδεσης της φιλοσοφικής σκέψης με την τέχνη και να απομειώνεται με το «κατά κάποιο τρόπο» [που προσθέτει η μεταφράστρια, διαβάζοντας την πρόταση σαν να έλεγε το κείμενο: *mais comme l'art de la réalisation d'une vérité*] η μεταφορική δύναμη της σύγκρισης, δεν συγκαλύπτεται ωστόσο ο ενεργητικός τρόπος ενάσκησης της φιλοσοφίας. Ένας τρόπος ο οποίος καλεί σε μια εξίσου ενεργητική ανάγνωσή της προκειμένου να συντονιστεί ο αναγνώστης με το ύφος και να ακολουθήσει τα ρητά διατυπωμένα επιχειρήματα αλλά και τις υπόρρητες κατευθύνσεις, στις οποίες οδηγεί η εκδίπλωση της σκέψης του φιλοσόφου.

Και η Κική Καψαμπέλη έχει πραγματοποιήσει αυτήν την ενεργητική ανάγνωση στην μετάφραση της *Φ.Α.*, όπως προκύπτει από πολλές μεταφραστικές επιλογές της, τις οποίες είναι φανερό ότι έχει υποβάλει στη βάση της κριτικής/συγκριτικής διερεύνησης και ελέγχου. Το μεταφραστικό σημείωμα άλλωστε, στο τέλος του βιβλίου, αποτελεί επιπλέον μαρτυρία περί αυτού. Στο σημείωμα μάλιστα αυτό, η μεταφράστρια αναφέρεται στο πόσο βοηθήθηκε στην εργασία της από τη μετάφραση στα γερμανικά, το 1966, του Ρούντολφ Μπεμ (Rudolf Böhme), η οποία ξεκίνησε όταν ο Μερλώ-Ποντύ ήταν ακόμα εν ζωή και σε συνεργασία μαζί του. Ομολογουμένως, η μετάφραση του Μπεμ έχει αποτελέσει, ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο, υπόδειγμα και για άλλους μεταφραστές της *Φ.Α.*, όπως π.χ. για τον Λαντς στην αγγλική μετάφραση του 2012. Έκδοση που έτυχε θερμής υποδοχής στη φιλοσοφική-φαινομενολογική κοινότητα, λόγω του ότι ήρθε να διορθώσει πολλές από τις αβλεψίες, τα λάθη ή και τις προβληματικές επιλογές της προηγούμενης μετάφρασης, του 1962, του Colin Smith, την οποία ωστόσο επέλεξε η μεταφράστρια να συμβουλευτεί, όπως αναφέρει στο σημείωμά της –ίσως επειδή για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα αυτή είχε θεωρηθεί ως η βασική αγγλόφωνη έκδοση της *Φ.Α.*

⁴ Maurice Merleau-Ponty, *Phénoménologie de la perception* (Paris: Gallimard 1945), σ. xv.

Ανεξαρτήτως όμως των προσφυγών αυτών της μεταφράστριας, εκείνο που είναι σημαντικό να τονιστεί είναι ότι κεντρικές έννοιες και όροι της φαινομενολογίας, είτε προέρχονται από τη χουσερλιανή ή τη χαιντεγκεριανή παράδοση, είτε συνιστούν ιδιαίτερες επιλογές του Μερλώ-Ποντύ, διερευνώνται ως προς τη φιλοσοφική προέλευση και σημασία τους και επιχειρείται η αποτελεσματικότερη απόδοσή τους έτσι ώστε να υπηρετούν την ακρίβεια του πρωτοτύπου αλλά και να λειτουργούν στα ελληνικά. Και στις περισσότερες περιπτώσεις, οι επιλογές είναι επιτυχείς και δικαιολογημένες. Πολύ σωστά, για παράδειγμα, επιλέγει η μεταφράστρια να αποδώσει το «*au monde*» του Μερλώ-Ποντύ (το οποίο προέρχεται από το χαιντεγκεριανό «*In-der-Welt-Sein*») άλλοτε ως «στον κόσμο» και άλλοτε με τη γενική «του κόσμου», διακρίνοντάς το, όπως και ο ίδιος ο Μερλώ-Ποντύ, από το «μέσα στον κόσμο». Προβάλλει έτσι και αναδεικνύει τη σημασία της όχι απλώς μέσα-στον-κόσμο-ύπαρξης αλλά και της δέσμευσης ως προς αυτόν, της διαρκούς στροφής προς και συνομιλίας με τον κόσμο, μέσα στον οποίο είμαστε αλλά στον οποίον δεν ανήκουμε.

Αιτιολογημένη –αν και ίσως όχι εξίσου επιτυχής– είναι και η επιλογή «αισθητηριακή εντύπωση» ως απόδοση της *sensation*. Μεταφράζοντας τον αρχικό ορισμό της «αισθητηριακής εντύπωσης» –όπως τον παραθέτει ο Μερλώ-Ποντύ στην αρχή του ομώνυμου κεφαλαίου (σ. 41) για να τον ανασκευάσει στη συνέχεια– η μεταφράστρια έχει να αναμετρηθεί με το δύστροπο στην παθητική φωνή ρήμα *affecter*, το οποίο επιλέγει να μεταφράσει ως «υφίσταμαι παθήσεις». Και μπορεί μεν να δικαιολογεί επαρκώς στο μεταφραστικό της σημείωμα τις επιλογές της σχετικά με το ρήμα *affecter* και τις μετοχές του, όμως το μεταφραστικό αποτέλεσμα μάλλον δυσχεραίνει παρά διευκολύνει την κατανόηση –για τον όχι επαρκώς υποψιασμένο αναγνώστη τουλάχιστον. «Με τον όρο αισθητηριακή εντύπωση [μεταφράζει η Καψαμπέλη] θα μπορούσα κατ’ αρχάς να εννοήσω τον τρόπο με τον οποίο υφίσταμαι παθήσεις, καθώς και τη βίωση μιας κατάστασης του εαυτού μου» (σ. 41). Το ρήμα υφίσταμαι, όμως, ενέχει ήδη την έννοια του πάσχειν· σε συνδυασμό, δε, με τις “παθήσεις”, προσλαμβάνεται μάλλον ως πλεονασμός και οδηγεί τον αναγνώστη στο να υποθέσει ότι αυτό για το οποίο κάνει λόγο ο Μερλώ-Ποντύ είναι μία παθολογική συνθήκη του αισθάνεσθαι. Στην πραγματικότητα όμως, αυτό στο οποίο εισάγει με την παραπάνω φράση ο Μερλώ-Ποντύ είναι μία συζήτηση περί της αδυνατότητας του καθαρού αισθάνεσθαι, στο οποίο άλλωστε αναφέρεται στην αμέσως επόμενη πρόταση (ακόμα ένας λόγος για τον οποίο θα ήταν ίσως προτιμότερο να είχε επιλεγεί για τη μετάφραση της *sensation* το απλούστερο «αίσθηση» ή «κατ’ αίσθηση εντύπωση», που, όπως μας ενημερώνει η ίδια η μεταφράστρια στο σημείωμά της, ήταν και η αρχική επιλογή της. Η σύνδεση με το αισθάνεσθαι θα ήταν αμεσότερη και προφανέστερη τότε).

Σχετικά εξεζητημένες είναι, θα μπορούσαμε να πούμε, κάποιες άλλες μεταφραστικές επιλογές, οι οποίες, μολονότι όχι άστοχες, άλλοτε δημιουργούν μία αίσθηση εκκρεμότητας (π.χ. το *irréléchi* αποδίδεται ως «ένα μη υποβεβλημένο στο στοχασμό», σ. 20, 280 κ.α.) και άλλοτε προκαλούν μάλλον αμηχανία: π.χ. «διάρρηση» (ως μετάφραση του *explicitation*, μολονότι στο λεξιλόγιο στο τέλος του βιβλίου, προτείνεται επίσης η απόδοση “διασαφήνιση”), αλλά και «δύναμη οντοθεσίας», «οντοθετική», «μη οντοθετική» (για

να αποδοθούν οι όροι *puissance posante, thétique, non-thétique*, σ. 30, 413, κ.α.). Όσον αφορά αυτές τις τελευταίες περιπτώσεις, αν και παγιωμένες ως ελληνικές αποδόσεις όρων της φαινομενολογίας του Husserl, θα χρειαζόνταν διευκρινίσεις για την υιοθέτησή τους, προκειμένου να αρθούν παρεξηγήσεις που μπορεί να δημιουργήσουν οι συγκεκριμένες επιλογές. Η οντοθεσία καθώς και τα σχετικά επίθετα οντοθετική και μη οντοθετική, τα οποία αναφέρονται στην αποβλεπτικότητα και την αποβλεπτική συνείδηση, την αντιληπτική εμπειρία ή τη σκέψη, χρήζουν επεξήγησης ώστε να γίνει κατανοητό ότι αυτό στο οποίο αναφέρονται είναι:

α) τα μεν οντοθεσία και οντοθετική, σε μια δραστηριότητα ή διανοητική πράξη ρητής, αναστοχαστικής τοποθέτησης, σε μια αντικειμενική και συνειδητή εμπειρία, μία δύναμη που, μέσω της γνώσης, ταυτοποιεί και ενοποιεί την πολλαπλότητα του κόσμου·

β) το δε μη οντοθετική, σε μια προ-αναστοχαστική δραστηριότητα, μέσω της οποίας εγκαθιδρύεται η φυσική, προ-κατηγορική ενότητα του κόσμου και της ζωής μας (βλ. και σ. 31), επί της οποίας η αντικειμενική, αναστοχαστική σκέψη εδράζεται.

Thétique είναι λοιπόν μία απολύτως διάφανη στον εαυτό της συνείδηση, *non-thétique* ένα σιωπηλό *cogito (cogito tacit)* (βλ. σ. 663-76).

Οι παραπάνω επισημάνσεις πάντως δεν συνιστούν ούτε κατ' ελάχιστον υποβάθμιση του τιτάνιου έργου της Κ. Καψαμπέλη να αναμετρηθεί με ένα τεράστιο σε όγκο και δύσκολο στο παρακολούθημά του έργο. Η Φ.Α. ακολουθεί την κίνηση της αντίληψης και την "πραγματοποιεί" φιλοσοφικά με ένα ιδιαίτερο ύφος και λόγο· ένα ύφος που συχνά ξεφεύγει από τη νόρμα της αυστηρής συνάρθρωσης επιχειρημάτων και έναν λόγο πυκνό, συχνά μεταφορικό, που κυκλώνει κάθε φορά το ζήτημα από διαφορετικές πλευρές, χωρίς να το κλείνει ποτέ οριστικά, διανοίγοντας πάντα άλλες δυνατότητες προσέγγισής του. Καταλαβαίνει λοιπόν κανείς τι είδους δυσκολίες είχε να αντιμετωπίσει η μεταφράστρια στην προσπάθεια να μεταφέρει στο ελληνικό κείμενο το περιεχόμενο αλλά και τις υφολογικές ιδιαιτερότητες της διατύπωσης της σκέψης του φιλοσόφου, ενώ ταυτοχρόνως έπρεπε να εξοικειωθεί, σε κάποιο βαθμό, και με τις διαφορετικές παραδόσεις και επιστημονικά πεδία από τα οποία αντλεί ο Μερλώ-Ποντύ και να αναμετρηθεί με την προβληματική και την ιδιαίτερη ορολογία τους: φαινομενολογία και υπαρξισμός, φυσικά, αλλά και οι μεγάλες φιλοσοφικές παραδόσεις –ο Ντεκάρτ και ο Σπινόζα και ο Καντ με τους οποίους ο Μερλώ-Ποντύ συνδιαλέγεται– και ταυτοχρόνως εμπειρική ψυχολογία, ψυχολογία της Gestalt, ψυχανάλυση, φυσιολογία. Παρά τις δυσκολίες αυτές και τις προκλήσεις, η Κική Καψαμπέλη (έμπειρη άλλωστε μεταφράστρια, η οποία δεν καταπιάνεται πρώτη φορά με το έργο του Μερλώ-Ποντύ⁵), κατορθώνει και ορθώνει μπροστά μας το σημαντικό αυτό *magnum opus* του Μερλώ-Ποντύ.

Η μετάφραση της Φ.Α. αποτελεί λοιπόν ουσιαστική συνεισφορά στη φιλοσοφική βιβλιογραφία και, όπως το έργο του Μερλώ-Ποντύ, έτσι και η μετάφραση αυτή ανοίγει, θα

⁵ Η ίδια έχει μεταφράσει το *Εγκώμιο της φιλοσοφίας και άλλα δοκίμια* (εισαγ.-μτφρ. Κική Καψαμπέλη· Αθήνα: Εκκρεμές 2005).

λέγαμε, τη συζήτηση και καλεί σε προβληματισμό και αναζήτηση ενδεχόμενων εναλλακτικών μεταφραστικών προτάσεων ή και εμπλουτισμού αυτής της σημαντικής έκδοσης. Η Κ. Καψαμπέλη παραθέτει άλλωστε στο τέλος του βιβλίου ένα λεξιλόγιο με πολλές από τις μεταφραστικές επιλογές της και αυτό συνιστά όχι μόνον σεβασμό στη μεταφραστική δεοντολογία αλλά και πρόσκληση/πρόκληση προς αυτήν την κατεύθυνση. Κλείνοντας, θα ήθελα να αναφερθώ στην ανάγκη συμπλήρωσης του έργου με ένα ευρετήριο ονομάτων και όρων –ή ακόμα και με ένα επεξηγηματικό επίμετρο που θα το καθιστούσαν περισσότερο εύχρηστο και εύπλοο. Κυρίως όμως θα ήθελα να επισημάνω για μια ακόμα φορά τον άθλο της μεταφοράς στη γλώσσα μας αυτού του κομβικού έργου και τη γενναιότητα του εκδοτικού τολμήματος από τις εκδόσεις Νήσος, σε μια εποχή δυσχερή για τέτοιες κινήσεις στον εκδοτικό χώρο. Η *Φαινομενολογία της αντίληψης* μιλάει επιτέλους και ελληνικά και μπορεί να ξεκινήσει το ταξίδι της για να βρει τη θέση της όχι μόνο στις πανεπιστημιακές αίθουσες και βιβλιοθήκες αλλά και για να συναντήσει ένα νέο αναγνωστικό κοινό.

Δημοσιεύθηκε: 3.7.2017

Τρόπος παραπομπής στη βιβλιοκρισία:

Μουρίκη, Αλεξάνδρα: (Βιβλιοκρισία του:) Μωρίς Μερλώ-Ποντύ (Maurice Merleau-Ponty): *Φαινομενολογία της αντίληψης* (μετάφραση Κική Καψαμπέλη· Αθήνα: Νήσος, 2016). *Κριτικά* 2017-02, <<http://www.philosophica.gr/critica/2017-02.html>>.